

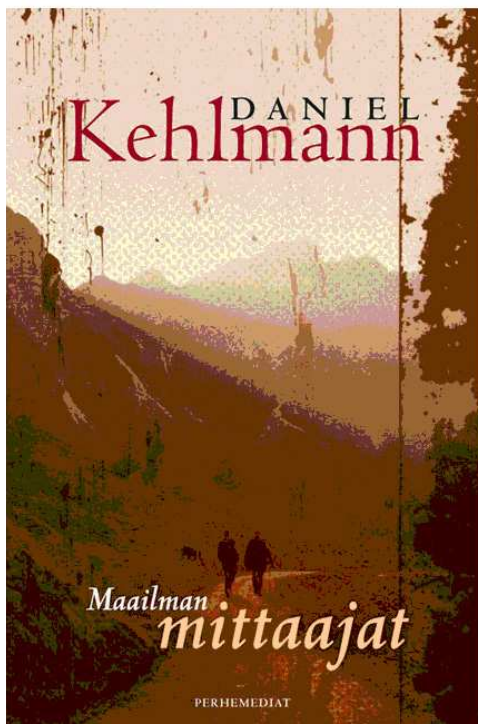

Gauss romaanihenkilönä

Matti Lehtinen

Maanpuolustuskorkeakoulu

Daniel Kehlmann: Maailman mittaajat. Suomentanut Ilona Nykyri. Perhemediat, 2007. 288 s. Ovh. 26 e.

Matematiikko on yleisen käsityksen mukaan elämälle ja muulle maailmalle vieras norsunluutorninsa asukas.

Tältä kannalta on hiukan yllättävää, että on kuitenkin kohtalaisen useita romaaneja, joissa matemaatikko on pääosassa. Viime aikoina ovat eteen tulleet ainakin Fredrik Långin *Elämäni Pythagoraana* (Tammi) ja Jukka M. Heikkilän kirjat *Arkhimedes Syrakusalainen* sekä *Tyranni*, jossa Arkhimedes myös vahvasti esiintyy (Karisto). Melko vähän kaunokirjallisuudesta tunnettu Perhemediat-kustannusyhtiö on nyt tuonut markkinoille saksalais-itävaltalaisen Daniel Kehlmannin romaanin *Maailman mittaajat*. Siinä on kaksi päähenkilöä, tutkimusmatkailija Alexander von Humboldt ja matemaatikko Carl Friedrich Gauss (1777–1855).

Vuonna 1975 syntynyt Kehlmann on saksalaisella kielialueella varsin tunnettu kirjailija. *Maailman mittaajat* on Saksassa ollut myydyimpien kirjojen listalla ja se on käännetty useille kielille. Romaani seurailee väljästi päähenkilöitään, joiden intohimona on ymmärtää maailmaa. Gaussin ymmärrys syntyy ennen muuta ajattelun kautta, Humboldt, ilmeisesti kirjailijalle helpommin lähestyttävä kohde, kokeilee, matkustaa ja yrittää nähdä. Miehet tapaavat kirjan alussa, mutta kumpikin jo uriensa loppupuolella, vuonna 1828, eivätkä oikeastaan löydä yhteistä pohjaa vaikka yhdistävätkin voimaansa magnetismin tutkimuksessa. Suurin osa romaania jakautuu vuorotteleviin Gaussin ja Humboldtin elämää valottaviin jaksoihin, jotka etenevät paljon toisiinsa sitoutumatta. Kumpikin on omalla tavallaan monomaani ja epäsosiaalinen, kumpikaan ei oikein saa muuta maailmaa oikealla tavalla käsittämään pyrkimyksiään. Kuuluisuuskaan ei tule niistä ansioista, jotka miehet

itse tuntevat tärkeimmikseen.

Kehlmannin Gauss ei aivan vastaa sitä mielikuvaa, jonka saa lukemalla Gaussin elämäkertoja. Niiden kirjoittajat ovat yleensä matemaatikkoja, joita häikäisee Gaussin matemaattinen tuotteliaisuus ja ideoiden runsaus - kaikki se, mikä on saanut jälkimaailman nimittämään Gaussia matemaatikkojen kuninkaaksi. Kehlmann esittää Gaussin hiukan toisessa valossa: pääosin pettyneenä ja kätttyisänä, jonkin verran koomisenakin henkilönä, joka jo kirjoitettuaan suuren lukuteoreettisen teoksensa *Disquisitiones Arithmeticae* parikymppisenä tietää antaneensa tärkeimpänsä ja tietää, että loppuelämä tulee olemaan alamäkeä. Kehlmannin Gauss on ajattelunsa nopeudessa ylivertainen, mutta kärsimätön, kun muut ihmiset eivät ole yhtä nopeita. Vain Gaussin ensimmäinen vaimo Johanna on äyllisesti Gaussin kanssa samoilla tasoilla. Mutta kun tämä kuolee lapsivuoteeseen, Gauss on tyynen rationaalinen. Hänellä on perhe, jota hän ei kykene hoitamaan. Siis on mentävä uudelleen naimisiin, vaikka Johannan ystävä Minna, ilmeinen vaimokandidaatti, onkin Gaussia aina lähinnä ärsyttänyt.

Kehlmann on lukenut Gauss-elämäkertansa. Kirja esittelee suurin piirtein ne Gaussin elämän tapahtumat, jotka historioitsijatkin tapaavat tuoda julki, kuitenkin kaunokirjailijan vapaudella. Niinpä Gaussin lapsuuden ja nuoruuden kuvauksiin liittyy tunnetun luku- ja yhdestä sataan yhteenlaskun, Martin Bartelsin tarjoaman matematiikkaan johdatuksen ja Braunschwei-

gin herttuan sponsorintoiminnan ohella myös kuviteltu kuumailmapalloretki Montgolfierin veljesten oppilaan Pilâtre de Rozierin kanssa ja matka jo seniilin Immanuel Kantin luo Königsbergiin - kytkös Kehlmannin omiin, kesken jääneisiin Kant-tutkimuksiin ja Gaussin myöhemmin ajattelemiin joskin julkaisematta jättämiin euklidista geometriaa korvaaviin rakennelmiin. Kantillehan Eukleideen geometria oli absoluuttinen totuus.

Kirjan lukija saa vahvistusta käsitykselle, että matematiikka olisi erityisesti nuoren miehen työtä, kun Kehlmann antaa ymmärtää, että Gauss koki tehneensä elämäntyönsä *Disquisitiones Arithmeticae* valmistuttua vuonna 1801. Näinhän ei sentään käynyt, ja Gaussin matemaattisten saavutusten lista piteni vielä paljon.

Gaussin yksityiselämän kuvauksissa Kehlmann on voinut pitkälle käyttää mielikuvitustaan. Tuskin tiedämme, seurusteliko Gauss oikeasti pitkään venäläisen prostituoidun kanssa, mutta kun kirjailija antaa henkilönsä näin tehdä, se on osa hänen rakentamaansa maailmaa, johon lukijana on sopeuduttava.

Maaailman mittajia ei ole kirjoitettu erityisesti matematiikan harrastajille. Gaussin muissakin yhteyksissä kohdannut lukee toki kirjan erityisen suurella mielenkiinnolla. Ilona Nykyrin suomennos selviytyy hyvin muutamista matemaattisiltäoisistä jaksoistakin. Kannattaa lukea!